

3779

895.6
p-51

ВОЗВРАЩАЙТЕ КНИГУ В СРОК

[illegible]

Количество предыдущих выдач.

208

Թ Ե Ր Ա Կ Օ Յ Ա

Գ Ի Ի Ղ Ա Կ Ա Ն

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱ

ՄԷԿ ԱՐԱՐԻԱԾՈՎ

Թարգմ.

ԱՍՏՂԻԿ ՍՄԱՏՆԱՆ

Թ Ի Ը Ի Ո

Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Գրաճկայր փող., № 6. Հեռախոս № 566.

1913

Թ Ե Ր Ա Կ Օ Յ Ա

Ի-97

895

~~377~~

ԳԻՒՂԱԿԱՆ

5376

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ԴՐԱՍԱ

Գրադարան-Գրադարան
Բ. 2. ՍԱՐԳՍԻ. ԸՆԴ.
9 VI. 1915
Библиотека. Учитель.
Бак. Арм. Чолов. 9-ва
ՄԷԿ ԱՐԱՐԻԱԾՈՎ

Центр. Библиотека
№ 5376
Библиотека
1915

Центр. Библиотека

№ 5376

1936 г.

Թարգմ.

ԱՍՏՂԻՍ ՍՄԱՏՆԱՆ

19916

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան «ՀԵՐՄԵՍ», Գրաֆսկայա 6. Տեղեֆոն № 566.

1912

Ս Ե Օ Վ Ս Ղ Ժ Թ

298

Տ Ը Ս Ը Բ Դ Գ Գ

Տ Ը Գ Ը Տ Բ Դ Ը Ս Ը Ը Ը

ՄԱՍԻՐ ԲԱՍՏԱՐԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԵ ԲՅՈՒՆ

1702
41

Յ Ե Ռ Ե Ջ Ե Բ Ե Ն

«Թերակոյս»-ի կամ «Գիւղական ուսումնարան»-ի գլխաւոր գործողութիւնն է պատմական այն ողբերգութեան, որ կոչոււմ է Սաղաւարա Դենժու կաղամի: Այս ողբերգութեան վրայ աշխատել են 4 հեղինակներ՝ ճապոնացի յայտնի բանաստեղծ-դրամատուրգ Հակեղա Իցումոն (+ 1740) և երեք աշխատակիցներ: Յաճախ այս պիէսը դրոււմ է Գանգես անունով, սակայն ամենասիրուած գործողութիւնը «Թերակոյս» է, ողբերգութեան ամենաազդու մասը: Եթէ գլխաւոր դերերը յաջող են բաժանուած լինում և մանաւանդ եթէ այդ դերերի մէջ (Մատսուօ և Գենզօ) մասնակցում են յայտնի դերասաններ Դանժուօն և Նիզուգուրօն, ողբերգութիւնը այնպիսի մի ցնցող տպաւորութիւն է գործում, որպիսին աշխարհիս ոչ մի բեմից չի կարելի ստանալ: Թատրոնում չի լինում մի մարդ, որ լաց չըլինի: Որպէսզի պիէսը հասկանալի լինի, անհրաժեշտ են մի քանի ծանօթութիւններ:

IX դարու վերջերում ճապոնական Նիօտօ քաղաքի կայսերական պալատում ապրում էր ամենայայտնի ճապոնական բանաստեղծներից ու գեղագիրներից մէկը—Սաղաւարա Միչիդանէն—տէրութեան երկրորդ նախարարապետը (կանցլերը), Շիրատային, Միչիդանէի կալածներից մէկի կապալառուն, որ իր տիրոջ մօտ մեծ յարգանք էր վայելում, խնամում էր նաև իր տիրոջ երեք սիրեցեալ ծառերը. սալորենին (ումէ), բալենին (սակուրա) և եղենին (մատսու): Մի գեղեցիկ օր երեքորեակ զաւակների հայր զարձաւ Սյոպիսի մի դիպած այն ժամանակայ հասկացողութեամբ ամբողջ երկրի բարեբախտութեան նշան էր համարում: Միչիդանէն իր կապալառւի զաւակների հովանաւորն էլ եղաւ և իր սիրած ծառերի անունները տեց նրանց—Ումէօ, Սակուրամարու և Մատսուօ: Երբ նրանք մեծացան, առաջին երկուսը Միչիդանէի մօտ ծառայութեան մտան և սամուրայների (ասպետների) կոչում ստացան, իսկ երրորդը՝ Մատսուօն ձախ կողմի նախարարապետ Փիդժիվարա Տօկիսների (կամ Շիխէի) ծառայութեան մէջ մտաւ: Որովհետև Շիխէյը փառասիրութեամբ կուրացած կայսեր ղէմ զաւազրութիւններ էր կազմում և նոյնիսկ երազում էր նրա իշխանութիւնը ձեռք ձգելու, իսկ հաւատարիմ Միչիդանէն ընդհակառակը աշխատում էր խորտակել նրա ծրագիրները, ուստի երկու բարձրաստիճան այդ անձնաւորութիւնների մէջ սաստիկ թշնամութիւն ծագեց: Սակայն ճարպիկ Շիխէին կամ Տօկէիսներին յաջողեցաւ կայսեր մէջ կասկածներ յարուցանել դէպի իր թշնամին (Սաղաւարա Միչիդանէն) և աքսորել տալ—Քիուշու կղզին: Միչիդանէի ընտանիքը և կուսակից-

ները ցրեցան ամեն կողմ: Բայց որովհետև Շիխէյը արտոնւած հակառակորդի սերնդից էլ դեռ վախենում էր, վճռեց ամբողջապէս ջնջել նրա ցեղը: Այդ միջոցին Գենզօն Միչիզանէի նախկին աւատականը և սամուրայը (ասպետ) իր տիրոջ կրտսեր զաւակին, Շիւսային փրկեց և գաղթեց մի հեռաւոր փոքրիկ գիւղ, Սերիօ, ներկայացնելով նրան որպէս իր հարազատ որդի: Այնտեղ նա բնակութիւն հաստատեց, որպէս չինական վայելչագրութեան ուսուցիչ, մի արւեստ, որ նրան ինքը Միչիզանէն էր սովորեցրել, և բաց արեց գիւղական մի ուսումնարան (Թերակօյա), որտեղ և տեղի ունեցաւ այս դրաման:

Արդէն եօթնամեամեայ Շիրատայի զաւակներէց, որոնց հովանաւորում էր Միչիզանէն, Ումէօն հետեւեց նրան դէպի աքսորաւայր, Սակուրամարուն մեռաւ՝ պաշտպանելով իր տիրոջ, իսկ Մատսուօն մնաց իր բարերարի ոխերիմ թշնամի Շիխէի ծառայութեան մէջ: Մատսուօն այս վարմունքը սաստիկ վշտացրեց Միչիզանէին և նա իր երախտագիտութիւնն ու վիշտը արտայայտեց այս յայտնի ոտանաւորի մէջ:

Հետեւում է ինձ օղով սալորը

Թոռմեց, թորշոմեց, չորացաւ բալը

Մի՞թէ աշխարհումս միայն եղեւնին

Մնաց անհոգի, անհաւատարիմ:

Թէև Մատսուօն աւատական երգմամբ Շիխէի հետ էր կապւած և ըստ երևոյթին նրա կողմն էր—սակայն սրտանց Միչիզանէին էր նւիրւած, և այդ ապացուցեց նրանով, որ իր հարազատ որդուն զոհեց Միչիզանէի որդի Շիւսայի փոխարէն, երբ այս վերջինս ապաստարանը բացեց, իսկ իրեն, Մատսուօն, պատերեցին Շիւսայի գլուխը յանձնել Շիխէի դեսպանին, նախապէս ստուգելով գլխի իսկութիւնը: Թերակօյայի գործողութիւնը հէնց այս միջնադէպն է կազմում: Միչիզանէն վախճանւեց հետեւալ 903 թ.: Նրա մահւանից յետոյ նրա հակառակորդները կրեցին ամեն տեսակ դժբախտութիւններ և անյաջողութիւններ, որ սնոտիապաշտ ժողովուրդը վերագրում էր Միչիզանէի վրէժխնդրութեան հոգիներին: Միչիզանէն դասեց աստուածների շարքը: Նրան երկրպագում են Տենդուսին անւան ներքոյ իբրև գեղագրութեան, արւեստի աստծու: Նրա յիշատակին բազմաթիւ կոտաւուններ են նւիրել Ճապոնիայում:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Գենզօ, արտոնւած երկրորդ նախարարապետ Միւզաւար Միչիզանէի նախկին աւատականն ու աշակերտը: Մասնաւոր դպրոցի ուսուցիչ:

ՏՕՆՍՄԻ, նրա կինը:

ՄԱՏՍՈՒՕ, առաջին նախարարապետ Տօկիսիրի աւատականը:

ՉԻՅՕ, նրա կինը:

ԿՕՏԱՐՕ, նրանց որդին (8 տարեկան):

ԳԵՄԲԱ, Տօկիսիրի մօտ ծառայում է սենեկապետի պաշտօնով: ԿՎԱՆ - ՇԻԻՍԱՅ, Միչիզանէի որդին (8 տարեկան), որ այժմ համարւում է Գենզօի որդի, որի տանը հէնց դաստիարակւում է:

ԿՎԱՆ-ՇԻԻՍԱՅԻ մայրը,—արտոնւած Միչիզանէի կինը:

ՍԱՆՍՈՒԿԷ, Մատսուօյի ծառան:

ԵՕԹ ԳԵՂՋՈՒԿ երեխաներ, 8-ից—10 տար. Գենզօյի աշակերտները: Նրանցից մէկը, 15 տարեկան: Գիմպիլը բարձրահասակ է, պարզ և ժիւ:

ՊԱՆՆՈՐԴ, Գեմբայի հրամանատարութեան ներքոյ:

Գիւղացիք:

Գործողութեան տեղն է Գենզօի տունը, ուսումնարանական մի սենեակ, հեռաւոր Սերիօ գիւղում:

Անցքը պատահում է 902 թին:

S Ե Ս Ի Լ 1.

ՇԻԻՍԱՅ. ԳԻՄՊԵԼ, ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

Աւակերտները Շիւսայի հետ պայգել են սեղանիկների առաջ, որոնց վրայ կան տեսակներ եր չինական մեղանով արկղիկներ: Իւրաքանչիւր սեղանի մօտ գրքերի համար մի փոքրիկ արկղ կայ: Բոլորը վրձինը ձեռքերին վարժուով են նապոնական եւ չինական տառեր գրելու մէջ: Յանախը նոյնատիպն է աղմուկ: Շատերի երեսը եւ ձեռքերը տուտով մոտուած են:

ԳԻՄՊԵԼ.—(ըստնում է ղէպի աշակերտները): Յիմարութիւն է նստել եւ սովորել այն ժամանակ, երբ ուսուցիչը տանը չէ (տետրակը քարձրացնում է), նայեցէք այստեղ: Ես նկարեցի մի քաջալ բօնգա*): (Ժիծաղ, մեծամասնութիւնը քարձրացնում է տեղից: Չայներ, աղմուկ):

ՇԻԻՍԱՅ.—(շարունակելով ջանասիրով ծեւածը գրել): Լաւ կըլինէր, որ դու զբաղւէիր ուրիշ գործով, քան թէ այդպիսի յիմար նկարներով: Դու այդքան մեծ ես, բայց չըզիտես զրել ամենահասարակ նշաններն անգամ. գոնէ ամաչիր:

ԳԻՄՊԵԼ.—Իհարկէ: Դու օրինակելի ես: Նայեցէք այս օրինակելի երեխային. «կոտորած գզալ»:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏ.—(հետեւից խփում է նրան քանոնով): Հը, մի հայհոյիր, Գիմպել, թէ չէ...

ԳԻՄՊԵԼ.—(սկսելով ոռնալ) Ահ, ահ, ինձ ծեծեց... (Տուշի արկղը շուտ է տալիս նրա գլխին):

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԱԿԵՐՏ.—Այլ քեզ յիմար... ամենից մեծն է, բայց հէնց որ մէկը կպաւ, իսկոյն լաց կըլինի:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԱԿԵՐՏ.—Մի լաւ հասցրէք այդ մեծաբերանին (շատերը նրա վրայ են յարձակում քանոններով. ընդհանուր իրարանցում եւ մեծ աղմուկ):

*) Բօնգա—նշանակում է ճապոնական կամ չինական քուրմ:

S Ե Ս Ի Լ 2.

(Տօնամին դուրս է գալիս հարկան սենեակից)

ՏՕՆԱՄԻ.—Յիմար անպիտաններ, դարձեալ միմեանց հայհոյում էք: Չըպիտի հանգստանաք: Իսկոյն նստեցէք ձեր տեղերը եւ վճռեցէք ձեր խնդիրները: Ձեր ուսուցիչը շուտով կըվերադառնայ տուն: Եթէ դուք եռանդով պարագէք, ճաշից յետոյ ազատ կըլինէք:

ՇԱՏԵՐԸ.—Այ լաւ բան, այ լաւ բան, դէ գրէք, գրէք (քոլորը սկսում են իրենց գործը: Դրում են եւ կիսաձայն կարդում) Ի-րօ-խօ-նի-խօ-խէ-տօ...:

S Ե Ս Ի Լ 3.

(Չիյօ մտնում է Կօտարօի ձեռքից ըննած. նրա յետեւից գալիս է Սանտուկէ, որ բերում է մի փոքրիկ գրադարակ եւ երկու կապոց)

ՍԱՆՍՈՒԿԷ.—(ըստն միջից): Խօհայ, կարելի է մըտնել:

ՏՕՆԱՄԻ.—Համեցէք, համեցէք:

ՉԻՅՕ.—(մտնելով Կօտարօի հետ): Ձեր ողորմած թոյլատուութեամբ (փոխադարձ ողջոյններ գլխով) նրան, որ այսօր վաղ առաւօտեան իմ կողմից եկել էր պարոն Գենգօի մօտ, հարցնելու, արդեօք կընդունի՞ իր դպրոցում իմ զաւակին, պարոն Գենգօն աւել էր իր բարեհաճ համաձայնութիւնը: Ուստի ես էլ շտապեցի բերելու երեխային: Ահա նա:

ՏՕՆԱՄԻ.—Այ, այս ձեր երեխան է, սրտանց ուրախ եմ: Ինչ գեղեցիկ եւ ազնիւ երեխայ է:

ՉԻՅՕ.—Դուք շատ սիրալիր էք: Յուսով եմ, որ նա ձեզ դժուարութիւն չի պատճառի: Մենք ընդամենը մի բանի օր է, ինչ ապրում ենք այս գիւղում եւ բոլորովին միւս ծայրում. ես շատ ուրախացայ լսելով, որ դուք էլ նոյն հասակի որդի ունէք, ինչ որ ես: Նա այստեղ չէ:

ՏՕՆԱՄԻ.—Ինչպէս չէ, այ այստեղ է, (Շիւսային) արի այստեղ, բարեկիր տիկնոջը. (Շիւսայ մօտենում է եւ խոր գլուխ է տալիս). ահա, սա Գենգօի որդին է եւ նրա ժառանգը:

ՉԻՅՕ.—(երկար նայում է երբեմն Շիւսային, երբեմն իր որդու երեսին): Ձեր որդին չքնաղ ու սիրաղէմ երե-

խայ է, տիկին Գենգո: Սակայն ես ձեր ամուսնուն չեմ տեսնում, միթէ տանը չէ:

ՏՕՆԱՄԻ.—Դժբախտաբար: Նրան այսօր առաւօտուանից կանչեցին տանուտէրի մօտ խորհրդի և տօնական խնճոյքի: Իսկ որովհետեւ այդ տունը այստեղից շատ հեռու է, գուցէ ուշ վերադառնայ: Սակայն եթէ ուզում էք, հէնց այժմ անձամբ նրա հետ խօսել, ես կարող եմ մէկին ուղարկել նրա յետեից:

ԶԻՅՕ.—Ո՛չ, ո՛չ, նեղութիւն մի կրէք: Ես դեռ պէտք է գնամ հարեան գիւղը. այնտեղ շատ գործեր ունեմ: Մինչև որ գործս վերջացնեմ և վերադառնամ, պարոն Գենգոն էլ եկած կըլինի: Հէյ, Սանտուկէ. բեր այստեղ իրերը: (Սանտուկէն տալիս է նրան երկու կապոց. առաջին կապոցը փաթած է սպիտակ թղթով, ընծաներ պատկերացնող նշաններով: Քաղաքավարի դնում է Տօնամիի տուօն): Ահա այս փոքրիկ ընծան, խնդրեմ սիրով ընդունէք՝ իբրեւ այս օրւայ յիշատակ:

ՏՕՆԱՄԻ.—(խոր գլուխ տալով): Ա՛յ, դուք շատ բարեհաճ էք դէպի մեզ, ճշմարիտ, չափազանց:

ԶԻՅՕ.—Չարժէ այդ մասին խօսել: Իսկ ինչ որ վերջում է այս արկղում, այն էլ մանուկների համար է, ձեր աշակերտների:

ՏՕՆԱՄԻ.—Շատ, շատ շնորհակալ եմ ձեր քաղցր ուշադրութեան համար: Իմ ամուսինս էլ շատ շնորհապարտ կըլզայ:

ԶԻՅՕ.—Այժմս ես հրաժեշտ պիտի տամ ձեզ, առայժմ երեխայիս ձեր խնամքին եմ թողնում, (դառնալով Կօտարօին) սիրելի որդի, հնազանդ կըլինես: Ես իսկոյն գնամ այս հարեան գիւղը և շուտով կըվերադառնամ:

ԿՕՏԱՐՕ.—Մի թողնիր ինձ մենակ. ինձ էլ քեզ հետ տար (քաշում է մօր ձեռքից):

ԶԻՅՕ.—(ընդառնալով ձեռքը): Ի՜նչ երկչոտ երեխայ ես, Կօտարօ, ի՜նչպէս չես ամաչում. (Տօնամիին տեսնում է, ինչ ագիւղ պահածն է. (փայփայելով նրան) դու իմ խելօք և հնազանդ տղան ես, կսց այստեղ, մի վախեցիր. ես իսկոյն կըվերադառնամ: (Գնում է. նրան հետևում է Սանտուկէն: Դուքս գնալիս մի քանի անգամ նայում է քնքշով ծնամբ որդուն, դուրս փակելով նորից մտնում է ներս): Ա՛խ, ներեցէք որ ձեզ նորից անհանգստացնում եմ: Կարծեմ հովհարս թողեցի այստեղ (փնտռում են):

ՏՕՆԱՄԻ.—(մի քանի րոպէից յետոյ): Բայց չէ՞ որ ձեր հովհարը ձեռ ձեռքին է, տիկին:

ԶԻՅՕ.—(շփոթւած): Ա՛խ, ի՜նչ, ի՜նչ ցրածն եմ ես: (Դուքս գնալիս նորից տխուր հայեացք է ձգում որդու վրայ):

ՏՕՆԱՄԻ.—(մխիթարելով Կօտարօին): Գնանք, սիրելիս, այդպէս մի տխրիր, գնանք որդուս հետ միասին խաղա. (տանում է նրան Շիւսէի մօտ, աշխատելով ամեն կերպ ուրախացնել):

Տ Ե Ս Ի Լ 4.

ԳԵՆԶՕ, ՏՕՆԱՄԻ, ԿՕՏԱՐՕ և ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

ԳԵՆԶՕ.—(մտնում է գունատ ու շփոթւած, մի րոպէ դռան առաջ կանգ է առնում՝ եւ քննական աչքով դիտում է աշակերտներին ու չի նկատում որ Կօտարօն այնտեղ է: Գենգօ, ինքնիրեն) ռամկական ամենասովորական դէմքեր են, ռամկական գլուխներ, որ ոչ մի բանի պէտք չեն, ուղղակի գիւղական այլասերւածք են: (Նստում է եւ նայում չորս կողմը: Այդ ժամանակ Տօնամիին հետևում է նրա ամեն մի շարժւածքին, սկզբում զարմացած, իսկ յետոյ անհանգստութեամբ. ապա նստում է նրա դիմաց եւ մի քանի րոպէ լուռ մնալուց յետոյ ասում է):

ՏՕՆԱՄԻ.—Դուք որքան վրդովւած էք և գունատ, իմ ամուսինս, միշտ ինչոր մի բան էք շնչում ձեզ ու ձեզ: Արդեօք մի բան չէ պատահել: Ի՜նչն է ձեզ այդպէս անհանգստացնում և ինչո՞ւ էք այդպէս բարկացկոտ հայեացքներ ձգում երեխաների վրայ: Խնդրում եմ ձեզ այդպէս մօռյալ մի լինիք: Այս րոպէիս մեզ մօտ բերեցին մէկ նոր աշակերտ, որը մի շատ բնորոշ և խելօք երեխայ է. նրան քաղցրահայեաց դէմքով հանդիպէք: Ահա նա. (Կօտարօին) այստեղ արի, Կօտարօ, գլուխ տուր քո ուսուցչին: (Կօտարօն խոր գլուխ է տալիս եւ կըկզում ուսուցչի առաջ) Պարոն, ընդունեցէք ինձ. ես ի բոլոր սրտէ կըլինեմ ձեզ հաւատարիմ և հնազանդ:

ԳԵՆԶՕ.—(խորատուզած մտածումներն ժեշ նայում է նրան) Շատ լաւ, գնա տեղդ: (Մինչդեռ Կօտարօն վեր է կենում, Գենգօն յանկարծ նայում է նրա երեսին եւ յառաժ աչքերով դիտում է նրա դէմքը՝ աւելի ու աւելի զարմանով: Այդ ժամանակ մի քանի անգամ էլ, հայեացքը փոփոխակի Շիւսայի վրայ դարձնելով: Ինքն իրեն) Ի՜նչ եմ տեսնում: Այդ դժւ ես, Կօտարօ, (քարծր) ճիշտ է. Արի

այստեղ, կօտարօ և ինձ նայիր: (ինքն իրեն) Իսկապէս, այո, սա նա է, (ըստ ընդ) դու, դու լաւ երեխայ ես, կօտարօ: Գեղեցիկ, համեստ, իսկոյն երեսում է որ ազնիւ ցեղից է: Այնպէս չէ, այ կնիկ:

ՏՕՆԱՄԻ.—Դէհ ի հարկէ: Որքան ուրախ եմ, որ նա ձեզ այգպէս դուր եկաւ. և որ նրա տեսքը հեռացրեց այն ամպերը, որ մոռալում էին քո դէմքը: Նա լաւ, ջանասէր աշակերտ կըլինի: Նրան հէնց նոր մայրը բերեց:

ԳԵՆՁՕ.—Նրա մայրը: Հ'ըմ... Բայց ի՞նչ է: Նրա մայրը դեռ այստեղ է:

ՏՕՆԱՄԻ.—Նա շտապում էր, հարեան գիւղում կարևոր գործեր ունէր: Բայց և այնպէս ասաց, որ վերադառնալուց այստեղ կըգայ խօսելու: Նա շուտ կըվերադառնայ, երկար չի մնայ այնտեղ:

ԳԵՆՁՕ.—Ի՞նչպէս, շուտ կըվերադառնայ: Հա, ի՞նչ էի ուզում ասել... Ես այժմ գրադաժ եմ կարևոր գործերով. աշակերտներին ասա, որ այսօր ես նրանց արձակուրդ եմ տալիս: Տար նրանց այն կողմի սենեակը, թող այնտեղ ինչպէս կուզեն խաղան, միայն չարութիւն չանեն և ինձ չանհանգստացնեն: (դէպի մանուկները) Հէյ, ամեն բան կարգի բերէք. դուք ազատ էք: (աշակերտները մեծ աղմուկով ըստ ըստ նստանում են տեղներին, հապտում իրերը և սենեակներին հետ միասին կիտում գոյում մի անկիւն: Յետոյ Տօնամիի առաջնորդութեամբ՝ ուրախ-գլարթ, աղմուկով, զրուցելով գնում են ընտել յետեր: Գենգօն մտածումների մէջ ընկղմած նայում է նրանց յետերից: Մի քանի րոպէից յետոյ Տօնամիին վերադառնում է եւ համոզուած, որ իրենց ոչ ոք չի տեսնում, կըկտում է ամուսնու առաջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 5.

ՏՕՆԱՄԻ և ԳԵՆՁՕ

ՏՕՆԱՄԻ.—Գենգօ, դարձեալ ձեր դէմքը տխուր է. ասացէք, ի՞նչ է պատահել ձեզ, հէնց որ դուք ներս մտար շփոթած ու գունատ, ինձ երկիւղ պատեց: Իսկ երբ բակեցիք իւրաքանչիւր երեխայի գիտել, որ տարօրինակ էր, և ներեցէք ասել՝ ինձ վախեցրիք: Յետոյ այս յանկարծակի, հանելուկային ուրախութիւնը, որ փայլեց ձեր աչքերում, երբ տեսաք այն մանուկին, որը ձեզ բոլորովին անծանօթ էր, նոյնպէս զարմացրեց ինձ: Ինձ թւում է, որ

մի ինչոր անբախտութիւն է պատահելու: Խնդրում եմ ձեզ ասացէք, ի՞նչ է նշանակում այս:

ԳԵՆՁՕ.—Անբախտութիւն... Այո, մեզ մատնել են: Այն գաղտնիքը, որ մենք պատսպարում ենք և կըթում մի քիտասարդ պարոնի, իբրև մեր որդու, մերկացրած է, ամեն ինչ յայտնել են նախարարապետ Տօկիթիբին: Հիմա նա ծարաւի է նրա արեան վերջին կաթիլին. նա վախենում է այն վրէժից, որը կարող է լուծել Շիւսայն, երբ կըմեծանայ:

ՏՕՆԱՄԻ.—Այդ սարսափելի է: Ես նախազգուս եմ: Բայց դուք ի՞նչպէս իմացաք:

ԳԵՆՁՕ.—Տօնի ժամանակ, տանուտէրի մօտ: Այդ հրաւերը մի խորամանկ թակարդ էր ինձ համար, որպէսզի ինձ ժամանակ չըտան փախչելու: Գենգօ, նախարարապետի սենեակապետը 100-ից աւելի մարդով մօտեցաւ ինձ և ասաց. «մեզ ամեն ինչ յայտնի է, Գենգօ». մեզ յանձնիր այն երեխային, որին դու իբրև քո հարազատ որդի ես ցոյց տալիս: Այդ փոքրիկ Շիւսայն է: Անխիղճ, դու համարձակեցիր թագցնել Տօկիթիբի թշնամուն: Կատարիր այն հրամանը, որի համար մեզ այստեղ են ուղարկել: Եթէ դու երկու ժամից յետոյ չըբերես նրա գլուխը, մենք ներս կըխուժենք քո տունը և ինքներս ձեռք կըբերենք նրա գլուխը: Իսկ քեզ կըսպառնայ նախարարապետի աւելի խստապին բարկութիւնը: Ահա նրա խօսքերը: Ես լաւ պատասխան կըտայի սրի մի հարածով անիծեալ սրիկային: Բայց ուժի գերազանցութեան դէպքում խորամանկութիւնը աւելի է օգնում, քան ոյժը: Եւ այսպէս, ես բարկութիւնս զսպեցի և ցոյց տալով, որ իբրև թէ հնազանդում եմ նրան, խնդրեցի միայն փոքր ինչ ժամանակ տալ, որպէսզի կատարեմ այդ հրամանը: Նրա մօտ կանգնած էր Մատսուօ, միակ մարդը պալատում, որը ճանաչում էր Շիւսային և նախարարապետը նշանակել է նրան ստուգել գլխի իսկական լինելը, և նա երկի մոռացել է այն առատաձեռն շնորհ. ները, որ արել է նրան իր նախկին տէրը, և ահա նա մատնում է նրա որդուն: Անազնիւ մարդ, նա այնքան թոյլ և տկար է, որ հազիւ է քարշ տալիս ոտքերը, բայց չարագործութիւն և մատնութիւն անելու համար դեռ ոյժ ունի: Լսիր այժմ ինչ պէտք է անենք: Մենք պատին ենք դէմառել և փախչելու ոչ մի հնար չկայ. հիմա ես պէտք է մի գլուխ գտնեմ, որ Շիւսայի գլխի նման լինի, հակառակ դէպքում նրան սպառնում է անխուսափելի մահ: Ես ճա-

նապարհին մտածում էի, թէ արդեօք չըզոհեմ աշակերտներից մէկին, բայց ով կընդունէ հասարակ գիւղացու դէմքը ազնւագարմ ազնւականի նուրբ դիմագծերի տեղ: Սիրտս այս դժոխային տանջանքով լի եկայ տուն, որ օգնութիւն գտնեմ: Յանկարծ աեսայ մեր նոր աշակերտին: Նա, հօ այնքան նման է մեր պարոնին, որ կարելի է նրանց շփոթել: Կինս, այդ երկնքի ցուցմունքն է: Աստուածները կամենում են փրկել մեր պարոնին. նրանք իրենք վտանգի ժամանակ ուղարկում են նրա փոխարէն մի ուրիշին. մի կասկածիւր, այդ աստուածների կամքն է: Նորեկ երեխան պէտք է մեռնի, նրան չար ոգին է ուղարկել մեզ մօտ: Երբ մենք կսպանենք նրան, գլուխը կըյանձնենք պահանջողին, այն ժամանակ հեռու այստեղից, հարկաւոր է իսկոյն փախչել Շիւսայի հետ. եթէ մենք շտապենք, մի քանի ժամից յետոյ կըհասնենք սահմանը. իսկ Կաւախի հողի վրայ չեն համարձակւի մեզ հալածել:

ՏՕՆԱՄԻ.—Օ՜ չարագոյժ ժամ. միթէ մենք յանցաւոր կերպով պէտք է անմեղ արիւն թափենք: Այո. աւելի նւիրական բան չըկայ, քան եթէ տիրոջը հաւատարիմ մնալ, նոյնիսկ եթէ մինչև անգամ պահանջւի ամբողջ աշխարհը զոհ բերել դրա համար: Բայց այդ կօգնէ: Դուք ինքներդ ասացիք որ Մատսուօն ինքը պէտք է ստուգի զխի իսկութիւնը, նա ճանաչում է Շիւսային և երբէք նրա աչքերը չեն խաբի նրան, զոհը իզուր կանցնի և խորամանկութիւնը կըմերկացնէ նա:

ԳԵՆԶՕ.—Թող, թող մերկացնէ: Ես ուշադրութեամբ կըզննեմ նրա դէմքը, սրիցս բռնած. և եթէ այլ կերպ չի լինի, մի հարւածով կըզլորեմ նրան, յետոյ ինչպէս վազը կըյարձակւեմ մնացածների վրայ և կըփախցնեմ բոլորին, կամ կըմեռնեմ իմ պարոնի հետ, որպէսզի նրա անդրգրեզմանային ճանապարհորդութեան ժամանակ լինեմ նրա հաւատարիմ ծառան: Բայց ես շատ էլ չեմ վախենում, որ Մատսուօն կըխորտակէ իմ այս ծրագիրը, որովհետև երեխաների նմանութիւնը զարմանալի է: Եթէ կենդանի ժամանակ զանազանութիւն կայ, մեռած ժամանակ այդ բոլորովին չեն նկատուի: Մեծ վտանգ է սպառնում մեզ մօր կողմից. եթէ նա անժամանակ գայ և կամենայ տեսնել մանկանը, աղմուկ բարձրացնէ, այդ կըխանգարի մեր փախչելուն այն ժամանակ... եթէ նա գայ... նրան էլ կըսպան...:

ՏՕՆԱՄԻ.—Նրան էլ... Դուք սարսեցնում էք ինձ.

եթէ նա գայ, ես ամեն կերպ կաշխատեմ նրան պահել խօսեցնելով: Եթէ նա...

ԳԵՆԶՕ.—Ո՛հ, ո՛հ. կարող է պատահել, որ նա այստեղ, գիւղում մարդկանցից լսած լինի, որ այստեղ ինչոր անախորժ բան պէտք է կատարւի: Նա անպատճառ կուզենայ տեսնել իր որդուն. ո՛հ, ո՛հ, այդ մասին մտածելու ոչինչ չկայ: Ամեն ինչ չափազանց պարզ է դրւած մեր առաջ, իսկ եթէ գայ՝ այստեղից յետ չի դառնայ, մէկ է, մեզ վիճակել է այս հրէշային գործը: Մենք պէտք է հրէշ լինենք, նա պիտի մեռնի. այդ անհրաժեշտ է մեր պարոնի կեանքը ազատելու համար:

ՏՕՆԱՄԻ.—Ի՛նչ արած, թող հրէշ լինենք, եթէ այդպէս է հրամայում մեզ պարտքը (լաց է լինում): Ա՛խ, թշւառ երեխայ, թշւառ մայր, ինչո՞ւ ընտրեց նա այս օրը՝ մեզ հաւատալու համար իր ամենաթանկագին գանձը: Ո՛հ, վայ մեզ: Մենք որ պէտք է փոխարինենք երեխայի հօրն ու մօրը, այժմ լինում ենք նրա դահիճը. սոսկալի գործ է (նա ծածկում է աչքերը ձեռքերով և հեկեկում. Գենզօն նստած է յուզւած. այդ ժամանակ ձայներ են լսում, դուռը քացում է, դրսից երևում է նախագահը):

Տ Ե Ս Ի Լ 6.

(Գեմբան ներս է մտնում. Մատսուօն երևում է ծածկւած պատգարակի միջից. մի խումբ գիւղացիք ըսկում, որոնք խոնարհ ողջունում են ասպետներին):

ՄԻ ՔԱՆԻ ԳԻԻՂԱՅԻՔ.—Մեծապատիւ պարոններ, ողորմած եղէք, մեր երեխաներն էլ են այստեղ: Ա՛խ, զթացէք, զթացէք:

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻԻՂԱՅԻ.—Իմ որդին հէնց նոր է սկսել զրել: Ա՛խ, բաց թողէք նրան:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻԻՂԱՅԻ.—Տէր, իմ թոռն էլ է այստեղ, եթէ դուք սխալմամբ կտրէք նրա գլուխը, էլ չէք կարող խօսկենդանացնել. տւէք ինձ նրան, պ. ասպետ:

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻԻՂԱՅԻ.—Ի սէր աստուածների, լաւ նայէք, իմ երեխան երիտասարդ պարոնին հասակակից է, թողէք ինձ, ի սէր աստուածների, թոյլ տւէք վերցնեմ նրան:

ՇԱՏԵՐԸ.—Թողէք մեզ, խնդրում ենք, ողորմած պարոններ:

ԳԵՄԲԱ.—(կոպտով թեամբ հրելով բոլոր գիւղացիներին)

Անիծեալներ, անպիտաններ, իշամեղի պէս տգիտները
զցել են: Գուրս կորէք այստեղից, ոչ ոք ոչինչ չի անի
ձեր յիմար և փախնոտ լակոտներին: Վերցրէք նրանց և
հեռացէք այստեղից: (Երեսը դարձնում է եւ արհամարհան-
քով ծիծաղում): Ի՞նչ է, կարծես գիւղական կոշտ ու կո-
պիտ դէմքերը պէտք է շփոթենք անգնականի դէմքի հետ:
Հա, հա, հա.....

ՄԱՏՍՈՒՅԻ.—(դուրս է գալիս պատգարակի միջից,
կամաց ժօտնում դռանը եւ յննում իր թրի վրայ): Բայց
և այնպէս, Գեւոր, մի շտապէք դրանց թողնելու: Ինձ
վրայ է ընկնում պատասխանատուութիւնը, որովհետեւ երե-
խային միայն ես եմ ճանաչում: Շատ կարող է պատահել,
որ մի որեւէ գիւղացի դաւադրութեան մէջ խառն լինի և
իր որդուն տայ Շիւսայի տեղը: (Գիւղացիներին) Հանգստա-
ցէք: Ասէք ձեր երեխաների անունները՝ ես կընայեմ նրանց
և բաց կըթողնեմ:

ԲՈՂՈՐԸ.—(ըստ ճիշտի տալիս են իրենց երեխա-
ների անունները, միմեանց խանդարելով):

ՄԱՏՍՈՒՅԻ.—Ասացէք կարգով, մէկը միւսի յետեւից:
ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՒՂԱՅԻ.—Խօսա, Խօսա:

ԳԵՆՉՕ.—(կանգնած վերջին սենեակի դռան մօտ՝ ա-
մեն անգամ կրկնում է երեխաների անունները, դառնալով
դէպի ներս) Խօսա, այստեղ արի:

ԽՕՄԱ.—(առաջ գալով) Այստեղ եմ:

ՄԱՏՍՈՒՅԻ.—(դիտելով նրան) Մա իր ամբողջ երեսը
մրոտել է տուշով. եթէ երեսը լւանաք էլ, սրանից աւելի
մաքուր չի լինի: Թողէք սրան վազի, այս նա չէ: (Առաջին
գիւղացին տանում է նրան ձեռքից ընկած):

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՒՂԱՅԻ.—Այստեղ է Իվաման, Իվաման.

ԻՎԱՄԱ.—(ժօտնալով) Այստեղ եմ, պապի, ես այս-
տեղ եմ:

ՄԱՏՍՈՒՅԻ.—(նախկին տօնով) Լաւ երեխայ է, թարմ,
ինչպէս կարմիր խնձոր. գնա: (Երկրորդ գիւղացին շալա-
կում է ու տանում):

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՒՂԱՅԻ.— Իմ բալէս, իմ բալէս, իմ
անգին երեխաս:

ԳԻՄՊԵԼ.—(15 տարեկան յիմարի մէկը) Ես այստեղ
եմ (տեսնելով որ Իվաման հայրը տանում է շալակած):
Ինձ էլ տար ուսիդ վրայ, հայրիկ. կտանես, հայրիկ... (ըս-
կում է լաց լինել):

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՒՂԱՅԻ.—Լաւ, լաւ, մի լար, որդիս. կը-
տանեմ, մի լար:

ԳԵՄԲԱ.—(արհամարհական ծիծաղ) Մատսուօ, շատ
դժւար է վճռել խնդիրը այս ձիու ոտներ և մոծակի ձայն
ունեցող յիմարի վերաբերմամբ: Այ բեզ իշխանագն, հա,
հա, հա..... (նայում է գիւղացու նտելից): Նա փախչում է,
ինչպէս փախչում է կատուն՝ գողացած մսի կտորը բերնին:

ՉՈՐԿՈՐԴ ԳԻՒՂԱՅԻ.—Տօկուսան, Տօկուսան, ի սէր
երկնքի, պ. ասպետ. չըշփոթէք նրան պ. Շիւսէյի հետ:
Նա գեղեցիկ երեխայ է, պ. ասպետ: (Տօկուսանը ուզում է
առաջ անցնել, բայց Մատսուօն նրան ընկնում է):

ՄԱՏՍՈՒՅԻ.—Կանգնիր, փոքրիկ, կանգնիր, կարծես
քո խիղճը արդար չէ, թող մի նայեմ քո երեսին: Գլուխդ
սեխի նման է, երեսդ սպիտակ (անդադար նայում է նրա
երեսին): Այժմ գնա, վազիր, ինչքան ոյժ ունիս (խփում է
նրան):

ԳԵՄԲԱ.—(ըստ կացած) Գուրս բերէք այստեղ այս
գիւղացիներին. այն բոլորից յետոյ, ինչոր ես տեսայ, մե-
նակ կարող եմ վճռել: Աղբանոցում միայն աղբ կըլինի:
(Գենչօն դուրս է կանչում մնացած երեք աշակերտներին,
Մատսուօի հետ նայում են նրանց և թողնում: Գիւղացիք
զնում են, Գեմբան և Մատսուօն նստում են Գենչօի դիմաց):

Տ Ե Ս Ի Լ Դ.

ԳԵՄԲԱ, ՄԱՏՍՈՒՅԻ, ԳԵՆՉՕ և ՏՕՆԱՄԻ

ԳԵՄԲԱ.—Հը, ի՞նչ է, Գենչօ. կատարիր այն, ինչոր
խոստացել ես. դու երգեցիր իմ ներկայութեամբ, գլխա-
տել իշխանագնին իմ աչքի առաջ, դէհ, շտապիր և բեր այս-
տեղ գլուխը:

ԳԵՆՉՕ.—(կատարելապէս իրեն զսպելով) Ի՞նչ է,
կարծում էք, որ ես առանց երկար մտածելու կըբռնեմ
նրա օձիքից, պարանոցը յետ կըծալեմ և սրով կըվերցնեմ
գլուխը, ինչպէս շան գլուխ: Համբերութիւն ունեցէք, ինձ
ժամանակ տւէք, որպէսզի ես այդ անեմ: (Վեր է կենում
եւ ուզում է հեռանալ յետեւի սենեակը):

ՄԱՏՍՈՒՅԻ.—Կաց, Գենչօ: (Մի րոպէ անթարթ նայում
է նրա աչքերի մէջ): Իզուր ես աշխատում մեզ խաբել.
եթէ կարծում ես, որ կարող ես օգտուել կարճ միջոցից և
Շիւսային փախչելու հնարաւորութիւն տալ յետեւի դռնից,

իզուր էն քո մտածած խորամանկ ծրագիրները, ուշացել ես: Տան շուրջը կանգնած են 100-ից շատ մարդիկ, մկներն էլ չեն կարող դուրս պրծնել այստեղից: Մի երևակայիր, որ դու ինձ կըմոլորեցնես և կըտաս ուրիշ գլուխ, մտածելով թէ մահը կը ծածկէ տարբերութիւնները: Դա հին միջոց է: Դու զրանով ինձ չես խաբել: Յետոյ կըփոշմանես, բայց ուշ կըլինի:

ԳԵՆՁՕ.—(հագիւ իրեն զսպելով) Թող քո յիմար և անտեղի երկիւղդ. ես կըզնեմ քո առաջ նրա իսկական գլուխը, այնպէս որ քո թոյլ ու տկար աչքերը քեզ չեն խաբի:

ԳԵՄԲԱ.—(անհամբեր) Դիչ խօսիր. որքան կարելի է շտապով գործիդ գնա: (Գենգօն վերցնում է Գեմբայից փայտեայ արկղը գլխի համար և դուրս է գալիս յետևիդռնից):

Տ Ե Ս Ի Լ 8.

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ ԲԱՅԻ ԳԵՆՁՕԻՑ

(Տօնամին նստած՝ շուրջն է նայում երկիւղով: Մատուօն հետամուտ հայեացքով դիտում է շուրջը, հաշում սեղանակներն ու զրքերի պայուսակները)

ՄԱՏՍՈՒՅ.—Հը՛մ... տարօրինակ է և անհասկանալի: Միթէ այն սատանի ձագերը, որոնց մենք բաց թողեցինք, եօթ հոգի չէին: Ես այստեղ տեսնում եմ մի աւելորդ սեղանակ ևս, ութերորդը: (Տօնամին) Ասացէք ինձ, այս ո՞ւմ սեղանակն է (ցոյց տալով):

ՏՕՆԱՄԻ.—(երկիւղի մէջ) Նոր աշակերտինն է, ախ... Ի՛նչ եմ դուրս տալիս, ամենևին նոր աշակերտինը չէ, պարոն, հաւատացէք ինձ, ճիշտն եմ ասում:

ՄԱՏՍՈՒՅ.—Լաւ, լաւ, ճիշտ է, բայց թող նա շտապի: Իմ հիւանդութիւնը... մի քիչ էլ յետոյ... (ընմի յետևից լսում է ընկնող դիակի ձայն. Տօնամին քարձրածայն աղաղակում է և ուզում է փախչել, բայց իրեն զսպում է և կանգնում սարսափած: Գենգօն՝ մտնում է արկղը ձեռքին և հանգիստ դնում Մատուօի առաջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 9.

ԳԵՆՁՕ և ՆՈՅՆՔ

ԳԵՆՁՕ.—Ձեր հրամանը կատարած է, համեցէք ստացէք Կիան Շիւսայի գլուխը. լաւ հաւատարացէք, պ. Մատուօ Մարա, որ չըսխալէք (նստում է քիչ հեռու և նայում Մատուօին, սրից ընկած):

ՄԱՏՍՈՒՅ.—Այժմ ուշագրութիւն: (Մի քանի զինւած մարդկանց, որոնց Գեմբան այդ ժամանակ աննկատելի կերպով աչքով է արել, որ մօտենան) Կանգնեցէք այնտեղ (ցոյց տալով Գեմբայի կողմը), հակեցէք երկուսի վրայ: (Նա մօտեցնում է արկղը, փակ աչքերով և ապա դանդաղ, կարծես ինքնամոռացութեան մէջ բաց է անում արկղի բերանը և յետոյ բացում է իր աչքերը: Մի առժամանակ լուռ նայում է գլխին և դողդոջուն ձեռքով թեթեւ շօշափում: Նրա դէմքին դժարութեամբ զսպած հոգեկան վիշտ է արտայայտում վայրկենապէս և իսկոյն անհետանում: Բոլորը լարած տարսափի մէջ են):

ՄԱՏՍՈՒՅ.—(կարծ միջոցից յետոյ, սառնասրտութեամբ) Հը՛մ, անկասկած այս գլուխը Կիանա Շիւսայի գլուխն է, անկասկած, (փակում է արկղի բերանը. Գենգօն և Տօնամին նկատելի կերպով թեթեւացած, հայեացքներ են փոխանակում. Գեմբան վեր է կենում տեղից):

ԳԵՄԲԱ.—Վերջապէս, դուք լաւ կատարեցիք ձեր գործը, Գենգօ, դուք ազնաբար վարեցիք, ձեր վարմունքը արժանի է պարգևի: Նախկին նախարարապետի որդուն փոխանակ մատնելու, ընդհակառակը թագցնելու համար ինքներդ պէտք է մահաւան դատապարտէիք: Բայց որովհետեւ դուք քաւեցիք ձեր մեղքը, ձեր իսկ ձեռքով գլխատելով, ես ձեզ ներումն եմ շնորհում. (Մատուօին) գնանք, Մատուօ, շտապէ՛ք պալատ և յայտնենք Շինէին ուրախալի լուրը: Նա խիստ անհամբերութեամբ սպասում է մեր դեսպանութեան հետևանքներին:

ՄԱՏՍՈՒՅ.—Այո, շտապեցէք, Գեմբա, տարէք լուրը և նրա հետ միասին գլուխը: Իսկ ինձ ներեցէք, ես հիւանդ եմ, աւելի հիւանդ, քան երեւում եմ. դուք միջնորդեցէք, որ ինձ թոյլ տան բոլորովին թողնել ծառայութիւնս:

ԳԵՄԲԱ.—Ինչպէս ձեզ հաճելի է. գնացէք տուն և բժշկեցէք: Դուք ձեր ծառայութեան պարտականութիւնները կատարեցիք (վերցնում է արկղը և հեռանում զինւած

մարդկանց հետ: Մատուցուն դժարութեամբ գնում է նրանց ետեւից, յենեւորով սրի վրայ: Նստում է պատգարակ և նրան տանում են):

Տ Ե Ս Ի Լ 10.

ԳԵՆՁՈ և ՏՕՆԱՄԻ

(Նրանք դեռ մի առժամանակ նստած են տեղներում՝ մեխածի պէս, նայելով հեռացողների յետեւից, կարծես չընաւատալով իրենց աչքերին: Յետոյ Գենզոն փակում է դուռը եւ նստում կնոջ դիմաց. երկուսն էլ շունչ են քաշում ամբողջ կրծքով. Տօնամին բարձրացնում է ձեռքերը դէպի երկինք եւ դէպի երկիր ջերմ եռանդ գոհաբանական աղօթքով):

ԳԵՆՁՈ.—Գոհութիւն աստածներին. շնորհակալ եմ քեզանից, ով ամենամեծ Բուդդա. մեր տիրոջ առաքինութիւնները երկնքի հովանաւորութիւնը հրաւիրեցին մեզ վրայ, նա պատեց թխպով սատանաների սրտեւս աչքերը և շանթահար կուրացրեց նրանց: Ուրախացիր, կին իմ: Կեցցէ մեր Տէրը:

ՏՕՆԱՄԻ.—Ուղղակի իմ հաւատալս չէ գալիս. հասարակ խիճը թանկագին քարի տեղ ընդունեցին: Շնորհակալութիւն աստածներին սրտիս խորքերից (դրսից դուռը ծնծում են. Գենզոն և Տօնամին վախեցած):

Տ Ե Ս Ի Լ 11.

ՉԻՅՈ և ՆՈՅՆՔ.

ՉԻՅՈ.—(դռան ետեւից) Է՛յ, բացէք, բացէք դուռը, ես եմ, ես, նորեկ աշակերտի մայրը: Թողէք ինձ ներս:

ՏՕՆԱՄԻ.—(երկխոյրով) Ի՞նչ աստածներին, Գենզօ, մայրն է, մենք կորած ենք, ի՞նչ անենք, ի՞նչ ասենք մենք նրան:

ՉԻՅՈ.—(դռան յետեւից) Բաց արէք, բաց արէք (սաստիկ ըաղխում է):

ԳԵՆՁՈ.—(ըստից քաշած Տօնամի վրայ): Չայնդ կտրիր, յիմար կնիկ, միթէ ես քեզ չառացի հանգիստ եղիր, մենք նրա հետ էլ կը վերջացնենք այսպէս թէ այնպէս (նրում է Տօնամին սի կողմը եւ բացում է դուռը. Չիյօն ներս է մտնում):

ՉԻՅՈ.—(սկստելի կերպով յուզւած) Ա՛խ, այդ դժուր

էք, պ. Գենզօ, մեծարգոյ ուսուցիչ. ես այսօր բերեցի ձեզ մօտ իմ երեխային, ուր է նա. յուսով եմ, որ նա ձեզ ձանձրացրած չի լինի:

ԳԵՆՁՈ.—Երբէք, նա այնտեղ սենեակում խաղում է երեխաների հետ: Եթէ կամենում էք նրան տեսնել, ես ձեզ կը տանեմ նրա մօտ:

ՉԻՅՈ.—Տարէք ինձ նրա մօտ, ես նրան կը տանեմ հետս:

ԳԵՆՁՈ.—(վերկենալով) Ուրեմն եթէ այդպէս է, գնանք: Խնդրեմ ներս մտէք: (Չիյօ ուղղում է դէպի դուռը. Գենզօն նրա յետեւից բարձրացնում է սուրը եւ պատրաստում է հարւածել: Բայց Չիյօն յետ է դառնում եւ ճարպիկութեամբ խուսափում հարւածից. նա վազում է դէպի սեղանակները, վերցնում է իր որդու սեղանակը եւ դրանով պաշտպանւում երկրորդ հարւածից):

ՉԻՅՈ.—Կացէք, թողէք, սպասեցէք:

ԳԵՆՁՈ.—(նորից շարժում է սուրը) Սատանան քեզ տանի (Հարւածը կտրում է սեղանը, սեղանը ընկնում է ցած, այնտեղից դուրս են թափւում ննջեցեալի սպիտակ հագուստը, թղթի կտորներ, որոնց վրայ աղօթքներ են գրւած, յուղարկաւորութեան դրօշակ եւ շատ ուրիշ ստարկաներ, որոնք գործ են ածոււթ թաղման ժամանակ):

ԳԵՆՁՈ.—(զարմացած) Վայ քեզ դրող, այս ի՞նչ է նշանակում: (Թողնում է սուրը) Այս ի՞նչ է նշանակում:

ՉԻՅՈ.—(արտասուքը հեղեղի պէս թափելով ընկնում է ծնկաչոք) Ա՛խ, պարոն, աղերսում եմ ձեզ, ասացէք, մեռաւ իմ որդին, որպէս քաւիչ զոհ, նա գոհւած է Կվան Շիւսային, իր մատաղ տիրոջ թէ ոչ: Ո՛հ, աղաչում եմ ձեզ, ասացէք ուղիղը:

ԳԵՆՁՈ.—Ի՞նչպէս, ի՞նչ գոհեց ձեր որդին որպէս քաւիչ զոհ, զոհ էր բերւած. ուրեմն դուք գիտութեամբ էիք բերել, առանձին գիտաւորութեամբ:

ՉԻՅՈ.—Ա՛խ, իմ սիրելի, իմ անգլին զաւակս: Նա բերւած էր զոհելու, կամաւոր զոհ է բերւած իր տիրոջը փրկելու համար: Հապա էլ ինչո՞ւ են բերւած այստեղ այս թաղման շրջերը, այդ աղօթքները, այս դրօշակը՝ Նամու Ամիդա Բուսսու գրութեամբ:

ԳԵՆՁՈ.—Տիկին, դուք ապշեցնում էք ինձ. ես ըմբռնել չեմ կարողանում. դուք ով էք, ձեր ամուսինը ով է (դուռը ծնծում են. մտնում է Մատուցուն և հանդիսատը կերպով ընկնում գետնի վրայ):

Տ Ե Ս Ի Լ 12.

ՄԱՏՍՈՒՅՈՒ Ե ՆՈՅՆՔ

ՄԱՏՍՈՒՅՈՒ — (ասում է Միչիգանէի հեղինակած տը-
ներից):

Հետեւում է ինձ օղով սալորը,

Թոռմեց, թորշոմեց, չորացաւ բալը,

Մի՞թէ աշխարհումս միայն եղենին

Մնաց անհոգի, անհաւատարիմ:

Ուրախացիր կինս, որովհետեւ մեր որդին զոհեց մեր
պ. համար: (Չիյօ ըարծրածայն հեղինակով ընկնում է յա-
տակի վրայ):

ՄԱՏՍՈՒՅՈՒ.— Իմ սիրելի կինս, իմ բարի և հաւատա-
րիմ ամուսինս, լաց քո մայրական վիշտը, դու իրաւունք
ունիս: (Գենգօին) Ներեցէք մեզ, Գենգօ, ծնողական սիրտը
չէ կարող զսպել իրեն. նա պահանջում է իր իրաւունք-
ները:

ԳԵՆԳՕ.— (զարմացած և զգացած) Ես մինչև հիմա
ուշքի գալ չեմ կարողանում, երազ է թէ իրականութիւն:
Մի՞թէ դուք, Մատուօ, Տօկիխիբի վաստալը մեր թշնամին
չէք: Չէ՞ որ ընդմիշտ խզւած է այն կապը, որ միացնում
էր ձեզ Միչիգանէի տան հետ:

Իսկ այսօր, ինչպէս ձեր... ձեր հարազատ որդուն,
գլխակցաբար ձեր սեպհական որդուն... դուք տես-
նում էք ես շշմած եմ:

ՄԱՏՈՒՍՕ.— Դուք իրաւունք ունիք զարմանալու: Ա՛խ,
թշուռ ճակատագիրը տարաւ ինձ անուղիղ ճանապարհով.
Նա հրապուրեց ինձ դառնալու այն մարդու վաստալը, որը
կատաղում է այն բոլորի դէմ, որոնց ես մանկութիւնից
պաշտել եմ և սիրել: Իմ իսկական տիրոջ, իմ հարազատ-
ների, իմ հօր, իմ եղբայրների հովանաւորների դէմ: Ինչ-
քան դառն կերպով տանջւում էի, կտրելով ինձ նրանց սի-
րուց: Լսելով թէ ինչպէս ինձ նախատում են և իրաւացի
կերպով ապերախտ անւանում: Հիմա այս տանջանքները
ես կրում եմ իմ մեղքերի, իմ վատ գործերի համար: Բայց
ես այլևս ոյժ չունէի համբերելու: Ես չէի կարող ծա-

ռայել Տօկիխիբի մօտ, ես ինձ ձեացրի հիւանդ և խնդրե-
ցի ինձ ազատել ծառայութիւնից: Հէնց այդ ժամանակ
նրա ականջին հասաւ, որ դուք ձեր տան մէջ թագցրել էք
Կվան Շիւսային, իսկոյն հրաման արձակեց, որ կտրեն
Շիւսայի գլուխը և ժամանակ չտան, որ դուք կարողանաք
փախչել: Նա հրամայեց իշխանագնի գլուխը յանձնել իրան
ի նշան, որ հրամանը կատարւած է: Իսկ ինձ, որպէս
Շիւսային մենակ ճանաչողի, հրամայեց միանալ դեսպան-
ների հետ, որպէսզի հաւաստիացնեմ նրան գլխի իսկու-
թիւնը: Միայն այս պայմանով էր հրաժարականս ընդունում:
Դուք տեսաք ինձ իմ վերջին պաշտօնական պարտականու-
թիւնս կատարելիս: Ես իբրեւոր սրտէ գոհութիւն եմ մատու-
ցանում աստուածներին նրա համար, որ նրանք բարեհաճե-
ցին ազատել ինձ իմ ծանր պարտքից: Գենգօ, ես հա-
ւատացած էի, որ դուք միջոցներ կրփնտռէք ազատելու
երիտասարդ պարոնին մարդասպանների ճանկերից:
Բայց ի՞նչ կարող էք անել, երբ փախչելու մասին մտա-
ծել անգամ չէր կարելի. ձեր միակ փրկութիւնը մնում էր
խաբէութիւնը: Այդ ժամանակ ես տեսայ, որ իմ հերթն է
եկել. իսկոյն ես խորհրդակցեցի կնոջս հետ, իմ խեղճ,
բայց քաջ կնոջ հետ, և ուղարկեցի ձեզ մօտ իմ որդուն,
թողնելով աստուածներին և ձեզ՝ իբրև զոհ. և երբ ես ե-
կայ այստեղ, որ վերջացնեմ գործս, հաշւեցի սեղանակները,
մէկը աւելորդ էր. այն ժամանակ ես հասկացայ, որ իմ
որդին այստեղ է և թէ ինչ է սպասում ինձ. . . .

«Մի՞թէ աշխարհումս միայն եղենին,

Մնաց անհոգի եւ անհաւատարիմ:»

Այս խօսքերը մեր անմոռաց տիրոջ խօսքերն են, ո-
րոնք շարունակ հնչում էին իմ ականջին և ամբողջ աշ-
խարհը գոռում էր իմ երեսին՝ «այդ, դժւ ես, այդ դժւ
ես . . . » Ո՛հ, ըմբռնիր իմ տանջանքները, եթէ ես չու-
նենայի որդի, որը համաձայնէր զոհել հօր մեղքի հա-
մար, ես և իմ բոլոր ցեղը յաւիտեան ծաղր ու ծանակ
կլինէինք ամբողջ աշխարհում: Ո՛հ, իմ թանկագին որդի,
մեր պատւի փրկիչ:

ՁԻՅՕ.— Մեր պատւի փրկիչ. թող այս խօսքը մեր
սուրբ զոհը լինի մեր թանկագին զաւակի երանելի հո-
գուն և լցնէ նրան այն աշխարհում ամենամեծ ուրա-

խութեամբ: Այլ, երբ ես նրան թողնում էի այստեղ, իսկ նա ուզում էր գալ իմ յետևից, ինչպիսի անսկարագրելի ցաւով էր իմ սիրտս ճմլւում, երբ մտածում էի, որ թողնում եմ երեխայիս վրէժխնդիրների ձեռքին: Թողէ՛ք, թողէ՛ք մէկ անգամ էլ գրկեմ նրա անշնչացած դիակը, թողէ՛ք վերջին անգամ սեղմեմ իմ կրծքին սիրեցեալ երեխայիս (լաց լինելով ընկնում է գետին):

ՏՕՆԱՄԻ.—(մօտենում է նրան) Թշուա մայր, ես հաղորդակից եմ ձեր դառն ցաւին. երբ ես յիշում եմ նրա խօսքերը, որով խնդրում էր ուսուցչին՝ «ընդունեցէ՛ք ինձ պ., ես հաւատարիմ և հնազանդ կլինեմ», իմ ամբողջ մարմնովս մի դող է անցնում: Ես դեռ նրա համար օտար եմ, բայց դուք, սրբան կրտանջէ՛ք դուք, որ նրա մայրն էք:

ՄԱՏՍՈՒՅ.—Յաղթիր քո անսահման վշտերին, իմ թանկագին կինս. մենք կրտանենք այդ ծանր փորձանքը, որ նշանակած է մեզ երկնքի կամքով: (Գննզօին) Գննզօ, նա իմանում էր, երբ իմ կինս բերում էր ձեզ մօտ, որ գնում է դէպի մահ: Նրան ասացի այդ. նա եկաւ իր ազատ կամքով, քաղցրիկ մանուկս հազիւ 8 տարեկան էր, նա եկաւ անվախ հերոսի նման: Ի՞նչպէս մեռաւ նա, Գննզօ. արդեօք խնդրեց, որ խնայէ՛ք իր կեանքը:

ԳՆՆԶՕ.—Նա մեռաւ ինչպէս հերոս, ոչ մի սղամարդ մահաւան վրայ այդպէս չէր նայել, ինչպէս նա էր նայում. երբ ես հանեցի սուրս և նրա ականջին շշնջացի, որ նա պէտք է մեռնի, հէնց այն ընթերցում, քնքոյշ ժպիտով քաշ ձգեց գլուխը հարւածին դիմաւորելու համար:

ՄԱՏՍՈՒՅ.—Ո՛հ, քաջ գաւակ, իմ հաւատարիմ և բարի որդի. այդպէս էլ քաջ մեռաւ իմ եղբայրը պարոնի համար. երկուսն էլ հիմա կրտօնեն իրանց հանդիպելը մէկ մէկու հետ այն աշխարհում. երկուսն էլ կըհրճւին իրանց զոհ բերելու համար (փղծկում է):

Ներեցէ՛ք ինձ, Գննզօ, ես էլ ոյժ չունիմ զայելու իմ արտասուները (լաց է լինում. լաց են լինում և միաները):

(Շիւսայ ներս է մտնում. լսելով վերջիններիս ձայնը իսկոյն մտնում է Շիւսայի մայրը) առաջինները:

ՇԻԻՍԱՅ.—Ինձ համար, ինձ համար է եղել այս սարսափելի դէպքը. ան եթէ ինձ ասէին, որ չարագործները ինձ են փնտռում, երբէք ես թոյլ չէի տալ այդպիսի զոհ իմ փոխարէն: Ինչպիսի ցաւ է. միթէ ինձ համար ամօթ չէ: (Չեռնեով երեսը ծածկած բոլորը հեկեկում են. Մատսուօն լուռ վեր է կենում տեղից մօտենում է դրսւնը և այնտեղ կանգնողներին ինչ որ նշան է տալիս):

ՄԱՏՍՈՒՅ.—(դառնալով Շիւսային) Երիտասարդ պարոն, ես դատարկ ձեռքերով չեմ եկել ձեզ մօտ, ես պատրաստել եմ ձեզ համար ամենահրաշալի մի ընծայ: Նայեցէ՛ք, այստեղ (ցոյց է տալիս դէպի դուռը, որին մի քանի մարդիկ ծածկած պատգարակ են մօտեցնում, պատգարակից դուրս է գալիս Շիւսայի մայրը: Նա ներս է մտնում սենեակ):

ՇԻԻՍԱՅ.—Ի՞նչպէս, այս իմ մայրս է, իմ սիրելի մայրս:

ՇԻԻՍԱՅԻ ՄԱՅՐԸ.—Իմ գաւակ, գաւակս (գրկախառնում թիւն):

ԳՆՆԶՕ.—(քիչ անցնելուց յետոյ) Այս ի՞նչ եմ տեսնում: Արդեօք աչքերս չե՞ն խաբում ինձ: Այդ դուք էք, ազնիւ Տիկին, ինչ բաղդաւոր հանդիպում. վաղուց էինք մենք ձեզ կորած համարում: Ո՞րտեղ էիք դուք այսքան ժամանակ և որտեղ էիք ապաստան գտել:

ՄԱՏՍՈՒՅ.—Թոյլ տւէ՛ք ձեզ բացատրել: Երբ արիւնարբու բռնաւորը սպառնում էր ոչնչացնել Սաղաւարայի ամբողջ ցեղը, ես ծածուկ փախցրի Նորին Մեծութեան տիկնոջը Սագու քաղաքը: Շուտով իմացեց տիկնոջ այնտեղ լինելը: Այն ժամանակ ես հոգևորականի զգեստով գնացի նրա մօտ, շատ վտանգներից խուսափելով նրան բերեցի այս կողմերը: Այստեղից ոչ հեռու: Այստեղ էլ մենք ապահով չենք: Ուստի պատրաստեցէ՛ք այստեղից հեռանալու: Հարկաւոր է շտապել և շուտով դուրս գալ Կաւախիրի երկրի սահմաններից: Այնտեղ մեզ կըդիմաւորեն Մեծ Տիկնոջ աղջկերքը, որոնք սրտատրոփ սպասում են իրենց մօրը և եղբօրը: Ամենափոքր դանդաղումը կարող է ամեն ինչ փչացնել. (Չիյօին) իսկ հիմա, Չիյօ, կատարենք մեր ծնողական վերջին պարտքը, յանձնենք հողին

ԱՂՐԻՐ-ՏԱՐԱԶԻ ՀՐԱՏԱՐԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Չըսպառած եւ սակաւածիւ)

	Գինը
ՍԱՅՕ, պօէմ—Ա. Լ.	50 կ.
ԱՂՔԱՏՆԵՐԻ ՍԻՐՏԸ, փոխդր.—Կ. Մ. Շահ.	10 »
ՄԵՂԱՆՉԵԼ ԵՄ—Կլ. Լուկաշեւիչ	15 »
ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀ ՈՐԴԻՆ—Էդմոնդո դ'Ամիլիս Թարգմ. մ. Բիտիչ	7 »
ԻՆՉՊԷՍ ԶԱՐԴԱՐԵԼ ՏՕՆԱԾԱՌԸ—Զարուհի	20 »
ԼԵԻ ՏՕԼՍՏՈՅ, կենսագրակ—Ջ. Տ.-Գ.	10 »
ԻՄ ՏՕՆԱԾԱՌԸ—Բաղամէս	30 »
ԿԱՄՔԻ ՈՅԺԸ՝ ՆԱՊԱԼԷՕՆ, Զարուհի	20 »
ԱԻԵՏԻՔ ԱՐԱՍԽԱՆԵԱՆ ինքնակենսագրութիւն	20 »
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ԲԱԳՄԱԹԻՒ պատկերներով կեանքն ու մահը	30 »

Պ Ի Է Ս Ն Ե Ր

(Մանկական թատրոն)

ՍԽԱԼՄՈՒՆՔ, կոմ. 2 գործ. Միզակով	7 »
ՍՈՒՐԷՆԻ ԿԱՐԴԱԼԸ, 1 գործ. Ա. Պ. Մ. Մ.	10 »
ԲԺՇԿԻՈՂՆԵՐ, 1 գործ. Վոդբիլ Եար. Օրտ.	10 »
ԳԱՐԵՉՈՒԿ, չին դարերի լեգենդա 1 գործ. 2 պատկ. Ալ. Արէլեան	10 »
ԳԱՃԱՃ, 1 գործ. զաւեշտ, Ալ. Արէլեան	10 »

ԴԱԻԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ ԻՂԻ. Սումբատովի, Թարգմ. Ջ. Տ.-Գրիգորեանի	50 »
ՋԻԻՆ, Ստ. Պշիբըշեակի, Թարգմ. Ջ. Տ.-Գ.	40 »
Մամուլի տակ է	
ԱՐՈՉԱ, Fantasie-իրականութիւնից 5 գործող. 7 պատկ, Tigo	1 p.

Դիմել՝ Тифлис, Бюро Печати. Голов пр. 41.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0389833

74.331

